HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כסיתא איכא דאמרי ערונים ערמונים אלמוגים ערונים ערי ערמונים דולבי אלמוגים כסיתא:

מתני׳ א) [א]הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה ב) [ב]והעולה מן הגזע שלו ומן השרשים של בעל הקרקע [ג]ואם מתו אין לו קרקע [ד]קנה שלשה קנה קרקע [ה]הגדילו ישפה [ו]והעולה מן הגזע ומן השרשין שלו [ז]ואם מתו יש לו קרקע:

גמ׳ ג) [ג]תנן התם [ח]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות (א) מן השוק ממאי מדקתני משנה יתירא מכדי תנא ליה דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא אלא ש"מ מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות מן השוק והא כתיב [1]אשר תביא מארצך ההוא [ט]למעוטי חוצה לארץ והא כתיב [2]אדמתך למעוטי אדמת עכו"ם והכתיב [3]אשר נתתה לי דיהבת לי זוזי וזבני בהו מתיב רבה [י]הקונה אילן אחד בתוך של חבירו ד)מביא ואינו קורא לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ תיובתא א"ל ר"ש בן אליקים לר' אלעזר מאי

רש"י

כסיתא. אילן שגדל בים ויקר הרבה וקורין קוריי"ל: **ערי.** אילן שגדילין בו ביי"ש וקורין לדיי"ר: **ודולבי.** קייסטניי"ר: **מתני׳ הקונה שני אילנות.** סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי׳ מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשייבש יעקרנו וילך: **קנה קרקע.** דחשבי להו שדה האילן: **הגדילו.** הרחיבו הענפים הרבה: **לא ישפה.** לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אע"פ שהצל רע לבית השלחין דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל צרכן שעל מנת כן לקחן: **גזע.** בגמרא [פג.] מפרש: **שלו.** של בעל האילן דמגוף אילנות קאתי: **של בעל הקרקע.** דכיון דמתחת לקרקע יוצא מקרקעו גדל: **אם מתו.** יבשו: **אין לו קרקע.** ליטע אילן אחר במקומן: **קנה קרקע.** דחשיבי שדה האילן. ובגמ׳ מפרש כמה יש לו קרקע והיאך נטועים דמצטרפי [שם:]: **הגדילו.** חוץ לקרקע שלהן: **ישפה.** המוכר דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו אינו מניחן ליכנס בשלו מאחר שמזיקין לו: **גמ׳ תנן התם.** במסכת בכורים: **ואינו קורא.** לפי שלא קנה קרקע ולא קרינא ביה פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו). ולקמיה פריך א"כ למה מביא: **מביא וקורא.** ור"מ לטעמיה דס"ל קנה קרקע אבל באילן אחד מודה: **מחייב.** להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא והאי דקתני הקונה שני אילנות משום רבנן נקט להו דאילו רבי מאיר אפי׳ באילן אחד שאין לו קרקע מביא וקורא: **משנה יתירא.** הך דבכורים: **אלא ש"מ מחייב היה ר"מ כו׳.** והכי קאמר אפי׳ אם כדבריכם כן הוא דשני אילנות אין להן קרקע אפי׳ הכי מביא וקורא דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא בכורים: **והכתיב אשר תביא מארצך.** אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא: **והכתיב אדמתך.** ראשית בכורי אדמתך תביא: **למעוטי אדמת עכו"ם.** שאם יש לו לעכו"ם קרקע בארץ ישראל ולקח ממנו פירות אין מביא מהן בכורים. ונראה בעיני דהכי גרסינן והכתיב אדמתך אדמתך שני פעמים כתיב ראשית בכורי אדמתך בספר ואלה שמות בואלה המשפטים [כג] ובכי תשא [לד] וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ד) שאין יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו [דברים כו] ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא: **תיובתא.** וכל הנך קראי דלעיל מידרשי בספרי [פרשת כי תבא] ובמסכת בכורים בפרק קמא:

תוספות

ערמונים. מכאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קשטניי"ש דהא בפ׳ לולב הגזול (סוכה דף לג:) אמר ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואיזה (זה) הוי אומר זה הדס ופריך ואימא זיתים בעינן עבות וליכא ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קשטניי"ש מאי פריך הלא אינו עץ עבות: **ממאי** מדקתני משנה יתירה. ה) וא"ת והא דתנא בסיפא במסכת בכורים (פ"א משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפי׳ שנים אמאי איצטריך ההיא משנה כיון דלרבנן קונה קרקע א"כ פשיטא דמביא וקורא וכי תימא איידי דנקט ר"מ שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא מ"מ אמאי איצטריך תו דברי ר"מ בסיפא דקתני ר"מ אומר אפי׳ שנים מביא וקורא וכי תימא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ א"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא דלמא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרשב"א דאי מחייב ר"מ בלוקח פירות מן השוק בסיפא דקאמר ר"מ אפי׳ שנים הוה ליה למימר אפי׳ לקח פירות מן השוק: **ההוא** למעוטי חוצה לארץ. והכי נמי דריש בפרק ראשית הגז (חולין דף קלו. ושם) ארצך למעוטי חוצה לארץ ותימה אמאי איצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק דקדושין (דף לו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ויש מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב [א] דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו׳ לא תבשל גדי בחלב אמו ו) ובמכלתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהן בכורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מינייהו בקדושין (דף לז.) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם ואפי׳ בעודן באילן מתחייב כדתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים ואע"ג דאם אין לו [אינו] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף: **למעוטי** אדמת עכו"ם. רשב"ס גרס והא תרי אדמתך כתיבי ולפי שקשה לו אידך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כתיבי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ס וחד למעוטי אדמת גר [ב] ובחנם דחק עצמו דחד אדמתך דרשינן בפ"ק דבכורים הנוטע בתוך שלו והבריך לתוך של חבירו או לתוך של רבים הרי זה אינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך [ג] ודוקא לוקח פירות מביא וקורא לר"מ ולא מבריך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עצמו בר הבאה הוא כדתנן (שם פ"א מ"ד) אלו מביאים ולא קורין הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלא כר"י דפליג עלה כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א) דאמר תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא מאי טעמא דאמר קרא (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל גוים ר׳ יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דאיכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אתי שפיר כר"י וסמיך אלתת לנו דסיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא דוקא גר מבני קיני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק בארץ כדכתיב והיה הטוב ההוא אשר ייטיב וגו׳ והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי [ד] והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים ר"י אומר כל הגרים מביאים ואינם קורים ובני קיני חותן משה מביאים וקורים ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי׳ מבני קיני ארמי אובד אבי דהיינו יעקב [ה] וירד מצרימה וירעו אותנו ויוציאנו וההיא דתוספתא מוקי בשאמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מבני קיני ופליג אמתניתין דמס׳ בכורים דקתני בשאמו מישראל מביא וקורא ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דשאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עצמה אינה קורא כדתנן במתניתין (בכורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטומטום ואנדרוגינוס אינן קורין דלא נטלו חלק בארץ דממעט להו בספרי מאיש לפי פקודיו (במדבר כו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ש הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו: **ההוא** למעוטי אדמת עכו"ם. תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר דתנן (ע"ז דף כ:) אין משכירין בתים לעכו"ס בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ׳ (שם כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר נמי [ו] ונראה לר"י דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דההיא דע"ז (דף כא. ושם) יש לומר אפי׳ כמאן דאמר אין קנין ושם מפורש ז) [ז]:

ודלמא

מסורת הש"ס

א) [לעיל עא.], ב) [ב"מ קיח: דעת רבי יהודה], ג) ביכורים פ"א מ"ו לעיל כז. גיטין דף מח., ד) [עי' תוספות לעיל כז. ד"ה לא], ה) [עמ"ש על הגליון בתוס' ב"מ סא. ד"ה אלא], ו) [וע"ע תוס' חולין קג: ד"ה כלך], ז) [בתוס' ד"ה הא אמר וכו' וע"ש],

תורה אור השלם

1 וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: דברים כו ב

2 רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: שמות כג יט

3 וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי יְיָ וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כו י

מוסף רש"י

כסיתא. מין עץ הגדל בקרקע הים ושמו קורא"ל"ו (ר"ה כב:). **ערי.** לויר"ו שם האילן ואת פריו קורין ביי"ש (שם). **דולבי.** קשטאניי"א (שם). **הקונה שני אילנות.** המוכר שני אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע (לעיל כז.). **הרי זה לא קנה קרקע.** ביניהן וחוצה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן, כדתנן לקמן, ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים האילן, ואליבא דרבנן אתיא דאמרי מוכר בעין רעה מוכר, אבל אליבא דר"ע יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו (לעיל עא. עי"ש שהוכיח כן מהסוגיא שם). **מביא ואינו קורא.** דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי (לעיל כז. וגיטין מח.).

מוסף תוספות

א. דחובת הגוף היא ונוהגת בכל מקום. רמב"ן. ב. וא"ת לרבנן למעוטי אדמת גר וגוי מנא להו דהא חד מהני איצטריך למעוטי לוקח פירות מן השוק למאי דמקשי השתא וי"ל דלוקח פירות מן השוק נפקא להו מאשר נתת לי, דלא משמע להו דיהבת לי זוזי דזבני בהו, וא"נ לדידהו גוי וגר מחד קרא נפקא להו משום דכל שהוא פטור אף אדמתו פטור. רשב"א. ג. ואע"ג דליכא איסורא בנטיעתו כיון שאין כל גידולין בתוך שלו אינו מביא. רמב"ן. ד. וכיון שאברהם אב לכל העולם ונטלו חלק בארץ קורין לר׳ יהודה. שם. ה. [י"ל] שלשה אבות העולם היו כאברהם. שם. ו. דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר וכי זבנה לעכו"ם, הזורעה פטור, דיש קנין, דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עכו"ם מעשר קרקע החייבת, דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה חובת הדר היא ואין זה הפקעה. תוס׳ גיטין מז. ז. דמ"מ חשובה הפקעה מה וכו׳ שאינו מפריש ממנה מעשר וכו׳. תוס׳ ע"ז כא.

עין משפט נר מצוה

לט א מיי׳ פכ"ד מהל׳ מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ט:

מ ב מיי׳ שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף י:

מא ג מיי׳ שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:

מב ד מיי׳ שם הל׳ ה טוש"ע שם סעיף ו:

מג ה ו מיי׳ שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ח:

מד ז [מיי׳ שם הלכה א] טוש"ע שם סעיף ו:

מה ח מיי׳ פ"ד מהל׳ בכורים ה"ד:

מו ט מיי׳ שם פ"ב הלכה א:

מז י מיי׳ שם הל׳ יג ע"ש השגות וכ"מ:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ ר"מ אף בלוקח פירות האילן ממאי כצ"ל ותיבות מן השוק נמחק וכן בסמוך:

לעזי רש"י

קוריי"ל [קורי"ל]. אלמוג.

ביי"ש. גרגירים.

לדיי"ר [לוריי"ר]. דפנה.

קיישטניי"ר. [קשטיניי"ש]. עץ ערמון.

רבינו גרשום

שלועזין שפ"א. ערי. ביי"ש: כסיתא. בלע"ז קוריי"ל. קורלו: **פים׳** אם הגדילו. הנופות שהיו מתרחבות הרבה לכאן ולכאן אע"ג שהצל רע לבית השלחין לא ישפה המוכר לענפין. כלומר לא יקצוץ אותן ענפין דמצי למימר הלוקח כי היכי דאין לי בקרקע שלך כלום שאם ייבש האילן אין [לי] רשות לנטוע אחר במקומו ה"נ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותן בדי אילן העולין מן הגזע היינו שעולין מן האילן עצמו בסמוך לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו: ומן השרשין. שהן א) ברחוק האילן של בעל הקרקע משום דבקרקע דמי: ואם מתו. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליטע אחרים במקומן: הגדילו. הענפים חוץ מקרקע שלו ב) ששייר לאילנות: ישפה. המוכר מפני שהצל רע לבית השלחין: מביא. בכורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי׳ בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכדי תנא ליה. ר׳ מאיר במתני׳ דהקונה ב׳ אילנות יש לו קרקע כיון דאשמועינן דיש לו קרקע ממילא שמעי׳ לטעמי׳ דמביא וקורא למה למיתנא בדוכתא אחריתא דמביא וקורא. אלא לאו ש"מ להכי דלוקח פירות מן השוק דמביא וקורא: והא כתיב אשר תביא מארצך. ולהיכא דלקחן מן השוק לאו ארצו היא: למעוטי אדמת עכו"ם. דאי קבלה באריסות או בקבלנות אינו מביא וקורא דלאו אדמתך קרינן ביה: והא כתיב אשר נתתה לי ה׳. ולהיכא דלקחן מן השוק לא מצי למקרי הכי: ומשני היינו דיהבת לי זוזי וזבני בהו פירי: תיובתא. דרב יהודה אמר שמואל דאמר לעיל

א) אולי צ"ל שהן בתוך הקרקע של בעל הקרקע. ב) נראה דצ"ל ששייך לאילנות.

SHAS MOZNAIM